

Bommen op Den Bosch

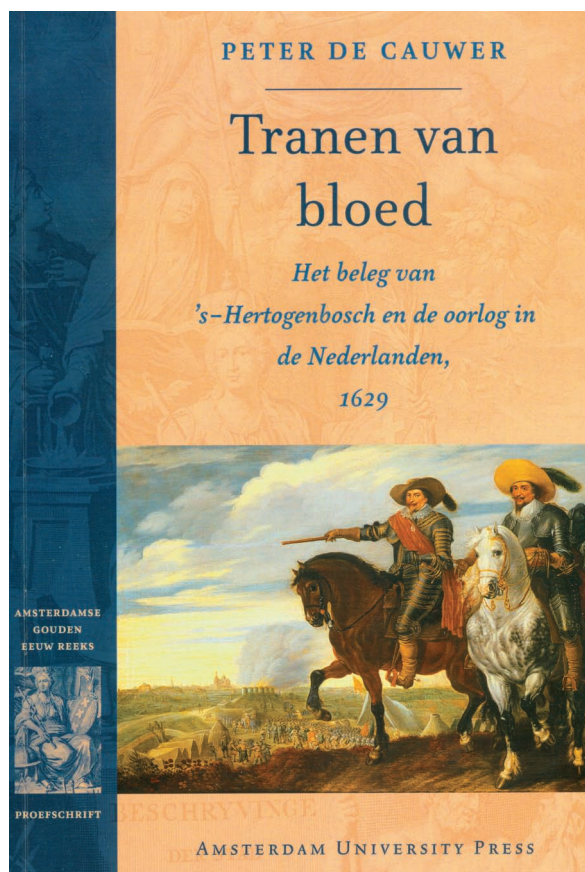
Geslaagd boek over beleg

Maarten Prak *

De belegering en verovering van Den Bosch in het voorjaar en de zomer van 1629 vormen een keerpunt in de Nederlandse geschiedenis. Allereerst omdat na de val van de vesting in Madrid de conclusie onontkoombaar was: de oorlog tegen de Nederlandse opstandelingen kon niet gewonnen worden. In de tweede plaats omdat deze uitkomst ervoor zorgde dat Oost Noord-Brabant, en indirect ook Limburg, deel ging uitmaken van de Nederlandse staat.

Zonder de inname van Den Bosch had de Nederlandse grens bij de grote rivieren gelopen en waren de twee zuidelijke provincies nu Belgisch grondgebied geweest. Dat had er dan weer voor gezorgd dat België nu groter zou zijn dan Nederland, in plaats van omgekeerd. Kortom, de gebeurtenissen die zich in 1629 rondom Den Bosch afspeelden, maakten een verschil. Ze zijn nu uitvoerig geboekstaafd in een recent proefschrift met de dreigende titel *Tranen van bloed*.

De loop der gebeurtenissen is bekend. Op 30 april 1629 verschenen Staatse troepen voor de muren van de vesting 's-Hertogenbosch. Binnen drie weken was de omsingeling compleet en slaagden alleen enkelingen er soms nog in de stad in of uit te glippen. Samen met een garnizoen van 3.392 man, moesten de bewoners er het beste van zien te maken. De belegeraars probeerden intussen door waterstaatkundige werken het omringende gebied droog te leggen en zo de stad tot overgave te dwingen. De verdedigers hadden van meet af aan gebrek aan munitie en zouden nooit door offensieve actie de belegeraars kunnen verdrijven. Zij waren aangewezen op de militaire activiteiten van de Spaanse

koning en zijn bondgenoten. Inderdaad ondernamen die in de zomer verschillende invallen op het grondgebied van de Republiek in een poging de belegeraars onder leiding van Frederik Hendrik in de rug aan te vallen of ten minste zozeer te bedreigen dat zij hun posities bij De Bosch zouden opgeven. De invallers bezetten zelfs Amersfoort en dreigden door te stoten naar Amsterdam. Frederik Hendrik wist echter meer troepen op de been te brengen, die het tegen de invallers konden opnemen, zodat hij zijn hoofdmacht bij Den Bosch kon handhaven. Nadat duidelijk was geworden dat een ontzet er niet inzat, gaf de vesting zich op 14 september over.

Deze gebeurtenissen, inclusief de invallen vanuit het oosten die bedoeld waren om de belegeraars in de rug aan te vallen, worden in de eerste helft van het boek chronologisch beschreven. De auteur heeft geen analytische pretenties; het boek wil 'de veldtocht van 1629 ... beschouwen als een verhaal van mensen, om aan de hand van deze episode een beeld te schetsen van de Nederlandse oorlog zoals hij beleefd werd.' Deze belofte wordt in het eerste deel van het boek ingelost. Het tweede deel onderzoekt een aantal aspecten van de belegering: de financiering, het soldatenleven, de gevolgen voor de burgers in de omgeving, de manier waarop de Bosschenaren de belegering beleefden, en tenslotte de nasleep. Onderweg corrigeert de auteur misvattingen bij zijn voorgangers, maar een wezenlijk ander beeld levert dat niet op.

En toch is het een geslaagd boek. Bovenal omdat hiermee een cruciale episode uit de Nederlandse geschiedenis wordt geboekstaafd met behulp van degelijk bronnenonderzoek en moderne inzichten. In de tweede plaats omdat het toch een aantal interessante gezichtspunten biedt. De belangrijkste daarvan is zonder meer de rol die de Bossche bevolking speelde in het verloop van het beleg. Uiteindelijk was het namelijk niet zozeer de militaire machtsbalans die de doorslag gaf, maar het moreel van de burgerij. Aanvankelijk had die zich met energie achter de verdedigers gesteld. De auteur weet aannemelijk te maken dat de Bossche bevolking in meerderheid pro-katholiek was en achter het Habsburgse bewind stond. De stemming veranderde na 19 augustus, toen Staatse troepen Wezel veroverden. Deze stad was in katholieke handen geweest en had zich niet willen overgeven; het gevolg was plundering. De overwinning werd groots gevierd in het zicht van Den Bosch; een bewuste propagandastunt van Frederik Hendrik om het belegerde Den Bosch te demoraliseren. Ook de gruwelverhalen drongen tot de Bosschenaren door. Hetzelfde lot stond 's-Hertogenbosch wellicht te wachten. In september kwamen de Staatse troepen steeds dichterbij. De bommen vielen almaar frequenter en doeltreffender op de stad neer. Een slachting was het bepaald niet en de titel van het boek is meer suggestief dan waarheidsgetrouw. Maar steeds meer Bosschenaren raakten ervan overtuigd dat de strijd verloren was. Waarom dan nog langer hun bezittingen laten verwoesten, en het risico lopen verwond of gedood te worden, allemaal voor een verloren zaak? Wanneer de stad zou vallen, in plaats van zich over te geven, zou het zelfs nog erger aflopen! Daarom dwong de burgerij in september de gouverneur van de vesting om te capituleren. Zo speelden dus

De verovering van 's-Hertogenbosch inspireerde zowel dichter als dominee tot lofzangen. Afgebeeld is de titelpagina van 'Sené-Boher Brandende-Bosch', een vertolking van de Haarlemse predikant Daniël Souterius.

de burgers een beslissende rol in de afloop van het beleg. Ze verkregen bovendien allerlei concessies van Frederik Hendrik. De prijs was natuurlijk hoog: geen vrijheid voor katholieke godsdienstoefeningen, verandering van het stadsbestuur, waarin voortaan alleen gereformeerden zitting kregen. Maar de privileges, en daarmee de stedelijke autonomie, bleven grotendeels gehandhaafd en de stad bleef een plundering bespaard.

Het moet gezegd worden dat dit een prijzig boek is. Daarom is het wel jammer dat je als koper geen uitgelulde achterkantlijn krijgt, en noten die door het hele boek zijn doorgenummerd. Een plattegrond van het belegerde gebied was behulpzaam geweest en een register had eigenlijk niet mogen ontbreken. Desondanks zal elke Bosschenaar dit verslag willen lezen van de belangrijkste historische gebeurtenis die zich rondom en in de stad heeft afgespeeld. ■

Peter De Cauwer, *Tranen van bloed: Het beleg van 's-Hertogenbosch en de oorlog in de Nederlanden, 1629, Amsterdamse Gouden Eeuw Reeks (Amsterdam 2008), € 55,-*

* Maarten Prak is hoogleraar Geschiedenis na de Middeleeuwen aan de Universiteit Utrecht